

**ПРИВЕНТИВНІ ПЕДАГОГІЧНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ДО НЕДОПУСТИМОСТІ
НАРКОЗАЛЕЖНОСТІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ УКРАЇНИ**

УДК 178.8 – 053.6:616 – 084(072)

Ігор Чепіга, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та управління освітою
ПВНЗ “Краматорський економіко-гуманітарний інститут”

Ігор Караїмчук, старший викладач кафедри фізичного виховання і здоров'я людини
ДВНЗ “Донбаський державний педагогічний університет”

**ПРИВЕНТИВНІ ПЕДАГОГІЧНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ДО
НЕДОПУСТИМОСТІ НАРКОЗАЛЕЖНОСТІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ УКРАЇНИ**

У статті розглядаються шляхи розв'язування проблеми пов'язаної з вживанням наркотичних та психотропних речовин студентською молоддю та старших підлітків загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, технікумів. Окреслені психолого-педагогічні знання, якими повинен оволодіти кожен педагог з метою ранньої діагностики вживання молоддю наркотичних та психотропних засобів. Оволодіння інформацією про нові наркотики – “СОЛІ”. Исторична сформованість та походження цієї проблеми. Комплексний підхід педагогічних та адміністративних заходів профілактики наркозалежності молодого покоління України.

Ключові слова: наркотизація, молодь, нові наркотики, “солі”, рання профілактика.

Лит. 5.

Ігорь Чепига, кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики и управления образованием
ЧВУЗ “Краматорского экономико-гуманитарного института”

Ігорь Караимчук, старший преподаватель кафедры физического воспитания и здоровья человека
ГВУЗ “Донбасский государственный педагогический университет”

**ПРИВЕНТИВНЫЕ ПЕДАГОГИКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ СРЕДСТВА
НЕДОПУСТИМОСТИ НАРКОЗАВИСИМОСТИ МОЛОДОГО ПОКОЛЕНИЯ УКРАИНЫ**

В статье рассматриваются пути решения проблемы связанной с употреблением наркотических и психотропных средств студенческой молодежью и старших подростков общеобразовательных школ, лицеев, техникумов. Обозначены психолого-педагогические знания, которыми должен овладеть каждый педагог, с целью ранней диагностики употребления наркотических и психотропных средств. Овладение информацией о новых наркотиках – “СОЛЕИ”. Историческая сформированность и происхождение этой проблемы. Комплексный подход педагогических и административных мероприятий по профилактике наркозависимости молодого поколения Украины.

Ключевые слова: наркотизация, молодежь, новые наркотики, “соли”, ранняя профилактика.

Ihor Chepyha, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
Pedagogy and Education Management Department

Private Higher Education Institution “Kramatorsk Economic and Humanitarian Institute”

Ihor Karayimchuk, Senior Lecturer of the Physical Education and Health Department
State Higher Education Institution “Donbass State Pedagogical University”

**THE PREVENTIVE PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL MEANS AGAINST
THE DRUG ADDICTION OF YOUNG GENERATION OF UKRAINE**

The article discusses the ways of solution of problems associated with using the narcotic and psychotropic substances by the youth and senior teenagers of secondary schools, lyceums, and colleges. It outlines the psychological and pedagogical knowledge that every teacher should know in the aim of early diagnosis of the using the narcotic and psychotropic substances by the youth and senior teenagers. The possession of new information about drugs – “SALT” is important. The historical maturity and the origin of the problem are outlined. The authors deal with the integrated approach of teaching and administrative activities of prevention of drug addiction of young generation of Ukraine.

Keywords: an anesthesia, the youth, the new drugs, “salt”, an early prevention.

Постановка проблеми. Громадські зміни завжди супроводжуються соціальною дезорганізацією, сплеском девіантної поведінки, що порушують правові норми і правила.

Складність вирішення різних політичних, економічних проблем, протиріччя духовного життя позначаються в першу чергу на молодь,

яка є незахищеною верствою населення, але відіграє важливу роль у житті суспільства.

Останнім часом збільшилося вживання наркотичних і психотропних речовин. Це явище набуває характеру епідемії, його потрібно вивчити і з'ясувати, що потрібно зробити для зниження цієї епідемії. Основними споживачами є молодь, яка сама перебуває в

ПРИВЕНТИВНІ ПЕДАГОГІЧНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ДО НЕДОПУСТИМОСТІ НАРКОЗАЛЕЖНОСТІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ УКРАЇНИ

дуже складному становищі внаслідок різних явищ нашого життя [1].

Мета дослідження. Боротись із вживанням наркотичних засобів дуже важко. Тому наша мета – профілактична робота серед школярів старших класів загальноосвітніх шкіл, технікумів, професійно-технічних закладів та студентської молоді.

У найближчі роки може бути втрачена наймобільніша і творча частина молодого покоління. Наша ціль – залучення педагогічних колективів учбових закладів України до поширення виховної та профілактичної роботи з молоддю у напрямі профілактики вживання наркотичних та психотропних речовин.

Виклад основного матеріалу. *Предісторія наркоманії.* Людство вживає наркотики з давніх-давен у різних цілях: у лікувальних – для зняття болю, для відновлення сил, як снодійне, в культурних обрядах; як притуплювальний засіб.

Близько 2700 г. до н.е. в Китаї використовували коноплю – у вигляді настою, як чай.

Люди кам'яного століття знали опіум, гашиш, кокаїн і використовували їх для підняття бойового духу під час підготовки до бою, в релігійних обрядах.

Є малюнки в печерах індіанців у Центральній та південній Америці які зображують, що люди жують листя коки. Датовані ці малюнки 3000 років до н.е. Про наркотики дізнавалися під час воєн і в процесі розширення торгових повідомлень. У результаті “хрестових походів” і Марко Поло Європа дізналися опіум і гашиш. А з розширенням зв'язків з корінним населенням Америки прийшла кока і тютюн. 1803 р. німецький фармацевт Зертурнер навчився виділяти з опію морфін.

1898 р. німець Генріх Дрезер відкрив новий препарат сильніший за морфін. Цей препарат був настільки сильний, що його сприймали як препарат з героїчними можливостями і назвали героїн. Використовували як знеболююче і полегшення кашлю. Морфін і героїн спочатку використовували в лікувальних цілях, але потім вони пішли в народ. Вперше праця Зігмунда Фрейда була присвячена кокаїну “Про Коке”. Він вважав, що кокаїн може застосовуватися як знеболююче, для лікування депресії, астми, неврозів, сифілісу. Він поклав початок кокаїнової епідемії 80-х років.

Вживання наркотичних засобів почалося з появи у кінці 50-х книги Олдоса Хакслі “Двері сприйняття”. Хоча у Європі на чорному ринку навіть продавали героїн та кокаїн, для більшості молодих людей це було щось далеке і

жахливе. Масовий інтерес до кайфу визвало цілком ця книга. Хакслі вже був видатним письменником. Всесвіт сприймався йому безцільним, крокувавшим до деградації та катастрофи. Можливо це і примусило його звернутися до мескаліну-галюценогенної рідини, яка знаходилась у пейотле-кактусі, ростучим у Мексиці. Вплив свого спілкування з цим наркотичним засобом він описав у книзі.

Взагалі книг, які описують наркотичні пригоди існувало немало – “Записки англійця потребляючого опій” Томаса Куїнсі, “Штучний рай” видатного французького поета Шарля Бодлера... Але ці люди розуміли, що вживання наркотичних речовин – не є кращим засобом відірватись від реальності. Свої думки Хакслі підкріпив цитатами із праць різноманітних філософів та вчених, він стверджував: мескалін – це дорога до нового життя.

Ноу-хау здійснювався в тому, що Хакслі порівнював наркотичний та містичний вплив. Майже існує Інакший всесвіт. Проникнути в нього можливо різними шляхами: за допомогою релігійної відвертості, медитації... Або за допомогою наркотиків. Дверей багато – пункт призначення один.

Із захопленням була прийнята ще одна особливість наголошеної ідеології – принципове положення про те, що нормальними словами пояснити неможливо. То є якщо ти врубася – свій. А ні – ну вибачай. Про популярність теорії Хакслі каже хоча би той факт, що один із самих популярних, на той час, рок музикантів Джим Моррісон назвав свою рок групу в честь цієї книги.

Хакслі вважав, що мескалін повинні вживати лише творчі люди – останнім це ні до чого. Але слідом за ним прийшов наступний адепт наркотиків – Тімоті Лірі.

Лірі зробив серйозний винахід. Рідкий для Мексики пейотль можливо замінити псилоцибами – грибами, які ростуть у середній полосі усіх континентів і містять східну з мескаліном дію. Потім до цього приєднався і синтетичний ЛСД, який можливо виробляти тоннами.

Галюциногенні гриби (псилоциби) – вид грибів, плодові тіла яких містять галюциногенні (психоделічні) складаючі. Вживання таких грибів має великий вплив на свідомість та викликає переживання, названі психоделічним досвідом, або тріпом. Регулярне вживання психогенних грибів може привести до небезпечних негативних наслідків як для психіки, так і для фізичного здоров'я.

ПРИВЕНТИВНІ ПЕДАГОГІЧНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ДО НЕДОПУСТИМОСТІ НАРКОЗАЛЕЖНОСТІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ УКРАЇНИ

В 1943 році препарат, під назвою ЛСД (діетіламід лізергінової кислоти), був уперше синтезований швейцарським хіміком Альбертом Хоффманом. Прогнозувалось, що вживання цього препарату допоможе з'ясувати природу шизофренії. Однак Тімоті Лірі, випробував на собі вплив ЛСД та мескаліна, а також галюциногенних грибів, почав вірити у перетворюючу дію наркотиків, які можуть здійснити почуття єдності особистості зі всесвітом.

За даними ООН 8 млн. осіб вживають героїн, 13,3 млн. чол. кокаїн, 141,3 млн. чол. марихуана і подібні речовини, 280 млн. чол. Синтетичні наркотики.

У країнах “золотого трикутника” (Бірма, Лаос, Таїланд) проводиться 2500 т. сировини з якого виходить 250 т. героїну. Стільки ж виробляє “Золотий півмісяць” (Афганістан, Пакистан). Близько 100 т. опіуму виробляється в Латинській Америці.

У Перу, Колумбії, Болівії виробляється сировини на 1300 т. кокаїну. У Марокко 2500 т. гашишу в районі “золотого півмісяця” 2000 т. Кількість виробленої марихуани встановити неможливо. Світовий обіг наркоторгівлі оцінюється приблизно в 400 млрд. \$ або 8% всього обороту світової торгівлі.

Всі наркотичні речовини викликають так званий стан дурману, а також поступово наростаючого стану залежності наркотиків. У міру вживання наркотиків посилюються фізичне і психічне виснаження організму, врешті-решт закінчуються смертю.

Сучасний стан наркоринку в деяких містах України характеризується:

1. Появою і поширенням нового покоління відносно дешевих синтетичних наркотиків під загальною назвою “СОЛІ” (JWH, МДПВ, MDMA).

2. Залучення до наркозалежності все більш молодих громадян – фактично школярів.

3. Повною неможливістю визначити існуючими тест-системами присутність в організмі наркотиків.

4. Переходом все більшого числа героїнових наркоманів на вживання синтетики.

5. Повної безпорадністю ВБНОН хоч якось вплинути на ситуацію.

Офіційна наркологія цієї теми поки не помічає. Особливу тривогу викликає відсутність у більшості громадян, а головне у керуючій вертикалі, розуміння величезної небезпеки нового витка наркотизації населення.

Весь світ заповнили принципово нові наркотики які не потребують для свого виготовлення рослинної сировини. Тому, навіть,

невеликий хімічний завод здатний виробляти їх в промислового масштабі. Ці наркотики легально перетинають кордон (як у вигляді компонентів, так і в готовому стані), вільно надсилаються поштою, широко поширюються через Інтернет. Рекламуються, як легальні курильні суміші або “дозволені” порошки та суміші.

Наркотичні засоби можна поділити на наступні групи:

1. Похідні конопель (наркотик виготовлений з конопель).

2. Опіатні наркотики (наркотик виготовлений з маку або діючі подібним із ним образом).

3. Психостимуляторні наркотики (кокаїн, ефедрин, фетамін).

4. Галюциногенні наркотики (синтетичні наркотики – ЛСД та ін., наркотики природного походження – з грибів).

5. Снотворно-седативні наркотики (седативні – заспокійливі препарати).

6. ЛВНД наркотики – летючі речовини (бензин, плямовивідник, клей та ін.) [5].

Складність такого явища, як наркоманія диктує необхідність широкого фронту боротьби з ним. Окрім органів внутрішніх справ, прокуратури, юстиції, органів охорони здоров'я велика роль у попередженні згубної пристрасті повинна належати засобам масової інформації, органам освіти, адміністрації, рядовим педагогам – вихователям шкіл, училищ, технікумів, практичним психологам, що спеціалізуються на роботі з молоддю.

В нашій країні довгий час боротьба з наркоманією велася без належного висвітлення цієї проблеми. Існувала практика замовчування, яка призвела до низки негативних результатів: необізнаності населення про шкідливість наркотиків і про наслідки їх вживання, відсутності методів ранньої діагностики і виявлення наркоманів, засобів психопрофілактики тощо.

Як показують дані соціально-психологічних досліджень, проведених за допомогою анонімного анкетування 90% наркоманів не мали достовірної інформації про невідворотність розвитку паталогічної пристрасті до наркотиків, про соціально-психологічні наслідки наркоманії. На питання “Чи хотіли б Ви, щоб ваші діти приймали наркотики?” майже всі наркомани відповіли негативно: “Ні в якому разі!” [2].

Низька поінформованість населення про шкоду наркотиків призвела деяку його частину до поблажливості по відношенню до наркоманії. У багатьох людей, особливо у молоді, склалося неправильне уявлення про наркоманію, як про розвагу, що уносить у світ неприродно-приємних

**ПРИВЕНТИВНІ ПЕДАГОГІЧНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ДО НЕДОПУСТИМОСТІ
НАРКОЗАЛЕЖНОСТІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ УКРАЇНИ**

відчуттів. Лікарський досвід показує, що ряди наркоманів поповнюються в основному люди, які не мають елементарних уявлень про наркотичні речовини і ті трагічні наслідки, до яких призводить їх вживання.

Не дивлячись на те, що людина є результатом суспільних відносин, що історично розвиваються, вона як і раніше являє собою частину природи і її тілесне життя підпорядковане біологічним законам. Вживання наркотиків не є природною потребою людського організму, не передбачене генетичною програмою людини, тому воно протирічить її біологічній природі і, відповідно, веде до втрати здоров'я. Ця наукова істина повинна утвердитися у свідомості кожного.

Попередити наркоманію можна шляхом широкого комплексу медичних, економічних, правових, організаційних і виховних заходів.

Вивчаючи спеціалізовані наукові праці, можна констатувати, що більшість дослідників вважають, що вирішальним пусковим механізмом вживання наркотичних речовин є зовнішня мотивація.

Особлива увага при цьому приділяється соціальної деградації. Тобто мікро- і макросоціальні чинники є основними важелями початку підліткової наркотизації (а більшість споживачів наркотиків привичаються до них саме в підлітковому віці). Особливо це притаманне особам чоловічої статі. Що ж стосується жінок, то в них домінуючими стають нервові відхилення.

По-іншому трактують мотиваційні чинники представники зарубіжної психоаналітичної школи. За їх даними, метою наркомана є бажання досягти абсолютного спокою, повністю відокремити себе від зовнішнього світу. Кінцевою метою наркомана є самознищення. Можна погоджуватись чи не

погоджуватись з думкою іноземних дослідників, але аналізуючи результати спостережень, можна зробити висновок, що всі чинники в тій чи іншій мірі впливають на початок, перебіг і тип дитячої та підліткової наркотизації. Але все ж таки можна погодитись з тими авторами, які вважають індивідуально-психологічні фактори виникнення та перебігу наркоманії пріоритетними, хоча нехтування соціальними чинниками може привести до самих негативних наслідків. У сучасних умовах слід дотримуватися наступного постулату: пусковим моментом виникнення наркотизації є індивідуально-психологічний; мікро- і макросоціальний аспект є підтримуючим. Індивідуально-психологічні чинники знаходяться в зворотному кореляційному зв'язку з віком початку наркотизації, тобто чим менше вік, тим їх вплив більший. Соціальні чинники мають прямий кореляційний зв'язок, тобто чим старший підліток, тим їх вплив вагоміший. Оскільки сучасна наркотизація значно помолодшала, то саме індивідуально-психологічна мотивація стає вирішальною [3].

Можлива констатація того, що мотивація при наркотизації носить комплексний характер і вирішення цієї проблеми можливо тільки в комплексі.

Комплексний підхід до проблеми наркоманії, який би враховував всі її аспекти – мікро- і макросоціальні, біологічно-конституційні, медичні, індивідуально-психологічні, дозволить більш активно протидіяти цьому злу.

Відокремлення хоча б одного з цих аспектів негативно позначається на вирішенні проблеми зловживання наркотичними речовинами.

Відомо, що розпочинаючи наркотизацію, підліток керується групою мотивів. Така група

Напрямки	Завдання та шляхи реалізації
Психогігієнічний	Корекція неправильного виховання та ранніх аномалій розвитку особистості. Індивідуальна психолого-педагогічна робота з "важкими" підлітками, які мають нахили до неправильної поведінки.
Педагогічний	Послідовне антинаркотичне виховання в школі з 1 по 11 класи. Формування установок здорового способу життя у молодого покоління.
Санітарно-гігієнічний	Покращення санітарної грамотності та культури населення. Антинаркотична робота серед населення.
Медико-соціальний	Комплексна робота з особами, що вживають наркотичні речовини. Оздоровлення мікросоціального середовища. Робота за індивідуальними планами медико-педагогічних заходів.
Охорона здоров'я	Розвиток та покращення наркологічної служби. Системи заходів зі скорочення поширеності наркоманії. Широка антинаркотична робота всієї загальномедичної мережі.
Адміністративно-правовий	Правове регулювання подолання наркоманії. Удосконалення антинаркотичного законодавства.
Економічний	Система державних заходів по матеріальному та економічному забезпеченню всіх установ антинаркотичного напрямку.

ПРИВЕНТИВНІ ПЕДАГОГІЧНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ДО НЕДОПУСТИМОСТІ НАРКОЗАЛЕЖНОСТІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ УКРАЇНИ

мотивів утворюється з трьох соціально-психологічних чинників:

- 1) традиційні соціальне обумовлені мотиви;
- 2) субмісивна мотивація, яка відображає тиск інших осіб або референтної групи;
- 3) псевдокультуральний тип мотивації, тобто бажання підлітків пристосуватись до "наркоманічних цінностей" підліткового угруповання. Слід зауважити, що перша група мотивацій відіграє незначну роль. Вплив її здійснюється опосередковано. Ця група мотивів притаманна переважно алкоголізму, а вже через алкоголізацію вона впливає на початок вживання наркотиків чи токсикантів.

Основні напрямки профілактики наркоманії. Психокорекційна робота з особами групи ризику. Профілактика – це система комплексних державних і громадських, соціально-економічних і медико-санітарних, психолого-педагогічних і психологічних заходів, кінцевою метою яких спередження захворювання (наркоманії, токсикоманії). Всі профілактичні заходи можна підрозділити на соціальні, соціально-медичні і медичні, які розрізняють за цілями, засобами і ефектом впливу [4].

Принципи організації антинаркотичного виховання в навчальних закладах. Досягнення мети антинаркотичної діяльності в навчальних закладах зумовлює її зміст і напрямки. Серед основних напрямків можуть бути названі:

1. Роз'яснення учням гігієнічних і моральних аспектів шкідливості вживання наркотичних і психоактивних речовин.
2. Роз'яснення причин виникнення наркоманії і токсикоманії. Розкриття суті наркоманії як захворювання і картини ранніх ознак цього захворювання.
3. Характеристика соціальних, економічних, етичних, психічних, соматичних, юридичних наслідків вживання наркотиків.

Оскільки в навчальних закладах перебувають діти різних вікових груп, напрямки антинаркотичної діяльності повинні бути чітко диференційовані з урахуванням вікового аспекту, типу навчального закладу, психологічної характеристики учнів та ступеня їх інтелектуального розвитку.

Антинаркотична діяльність не повинна бути

ідентичною для 8 – 10-річних та 16 – 17-річних учнів. Ця робота має проводитись з урахуванням психофізіологічних аспектів дитячого організму.

Висновки. Профілактика зловживання наркотичними речовинами є дуже актуальною проблемою сьогоденної України, адже наркотики калічать молодих людей за якими майбутнє нашої нації, сприяють деградації населення держави, зростанню корупції й організованої злочинності. Методи недопущення ввезення наркотиків на територію України, перекривання шляхів надходження наркотичних речовин на чорний ринок, відслідковування і нейтралізації організованих злочинних груп, що займаються торгівлею наркотичними речовинами знаходяться в компетенції правоохоронних органів. Це окремий і дуже важливий аспект боротьби з наркоманією. Однак, найголовнішими все ж таки залишаються питання просвітницької, пропагандистської і психокорекційної роботи серед підлітків і молоді з метою формування усвідомленого негативного ставлення до наркотиків, соціально-психологічна профілактика дезадаптації і дезорієнтації молоді людини, що вводить її до групи ризику з захворювання на наркоманію, призводить до моральної деградації а врешті решт і до фізичної загибелі внаслідок призвичаєння до наркотичної отрути.

1. *Збірник матеріалів п'ятої та шостої сесії Національного комітету з профілактики наркоманії та захворювання на СНІД.* – К., 1997.

2. *Макимова Н.Ю. Психологічна профілактика вживання підлітками алкоголю та наркотиків [Текст] / Н.Ю. Макимова.* – К.: [б.в.], 1997. – 208 с.

3. *Нагорна А.М. Профілактика наркоманії серед підлітків [Текст]: навч. посіб. для студ.вищ.навч.закл. / А.М. Нагорна, В.В. Беспалько.* – Кам'янець-Подільський: Абетка-Нова, 2001. – 167 с.

4. *Школа та її роль у профілактиці алкоголізму та наркоманії серед дітей і підлітків [Текст] / пер. М. Веер, С. Говорун; Центр "Escape".* – К.: Сфера, 1998. – 34 с.

5. *Інтернет ресурс: офіційний сайт ОБНОН України.*

Стаття надійшла до редакції 01.12.2016

